

De två teman som återstår, „marginalisering och migration“ samt „betydelsen av officiella policys och ideal“, åskådliggör det som jag finner vara bokens största problem, nämligen att den samtidigt försöker omfatta både ett fokus på danska förhållanden och ett brett jämförande perspektiv. Under tema „marginalisering och migration“ hade det varit intressant med en större fördjupning kring just Danmark som hemland för barn och unga med migrantbakgrund. Alla artiklarna med ett danskt material förhåller sig på ett eller annat sätt till hur barn och unga försöker hantera livet i Danmark i förhållande till de negativa omdömen och utanförskap de utsätts för. Både stora och små frågor pockar på uppmärksamhet vid läsning av de olika artiklarna. Ett axplock av dessa är: Vad betyder det att barnen kategoriseras som just „tvåspråkiga“ i daghem och skolor? Varför förefaller sportaktiviteter motverka gränsdragningsprocesser? Hur kommer essentialistiska tankar om sambanden mellan nationen som plats och kultur till uttryck i danska barn- och ungdomsinstitutioner? Vad betyder det att många ungdomar med migrationsbakgrund beskriver festande och ölrickande som vägen till att bli mer dansk? En riktig djupdykning i den danska kontexten är dock inte möjlig eftersom boken också innefattar fall från andra delar av världen.

Tema „betydelsen av officiella policys och ideal“ är däremot mer inriktat på bokens jämförande ansats. Här antyds vikten av att jämföra olika samhällens hantering av invandring och etnisk och kulturell mångfald med särskilt hänseende på barn och unga. Även detta hade kunnat byggas ut till ett tema som genomsyrade hela volymen, om det nu inte var så att hälften av artiklarna var fokuserade på den danska nationella kontexten.

Sammanfattningsvis innehåller *Lokale liv, fjerne forbindelser* många spännande och välskrivna enskilda artiklar. Kopplingen mellan god vardagsnära etnografi och intressanta problemställningar finns i alla artiklar. Samtidigt är det delvis svårt att ta till sig boken som en sammanhängande volym, eftersom artiklarna drar åt många olika håll.

Lisa Åkesson
Socialantropologiska institutionen
Göteborgs Universitet

Den Jyske Historiker 110-11. Nation, stat og religion i det moderne Mellemøsten. December 2005. 209 sider. Illus. ISBN 87-91261-12-0. ISSN 0109-9280. Pris i løssalg: 250 kr.

Dette nummer af *Den Jyske Historiker* er et klassisk regionalt nummer, der indfører læseren i nationsopbygningens historiske processer i Mellemøsten i perioden efter det osmanniske riges opløsning. Der sættes fokus på de meget forskellige processer, der har fundet sted i Tyrkiet, Syrien, Irak, Jordan, Saudi-Arabien, Libanon, Egypten, Golf-staterne og blandt kurderne. Artiklerne er skrevet af en række mellemøstforskere fra hhv. Dansk Institut for Internationale Studier, Center for Mellemøststudier ved Syddansk Universitet og Carsten Niebuhr Afdelingen ved Københavns Universitet. De skriver sig primært ind i en tradition for historiske og politologiske områdestudier.

Artiklerne peger samlet set på, at udviklingen af de enkelte lande fra at have været del af det osmanniske rige til at blive uafhængige nationalstater har haft ganske andre forudsætninger for konstruktionen af en nationalstat end de europæiske lande. Dermed

også sagt at alle artikler ser nationen som en historisk og social konstruktion. De uafhængige mellemøstlige nationalstater er ikke blot konstrueret over en model, der som udgangspunkt er europæisk, men de realiserede modeller blev samtidig delvist defineret af de tidligere kolonimagter. Grænsedragningerne nationerne imellem er konkret et resultat af postkoloniale interesser, hvilket peger på, at nationsdannelsen i høj grad er resultatet af udenrigs- og geopolitiske snarere end indenrigspolitiske forhold.

Et andet gennemgående tema i artiklerne er den arabiske nationalisme (i forskellige udgaver), uden at det altid står lysende klart, hvilken „arabisk nationalisme“ den enkelte forfatter taler om. Dét står til gengæld klart i både Jørgen Bæk Simonsens artikel om Syrien og i Morten Valbjørns artikel om Jordan. Ved at have begge artikler ved hånden får man som læser et glimrende indblik i, at der måske nok historisk siden det osmanniske riges fald har eksisteret ideer, ideologier og fortællinger om arabisk nationalisme, dvs. en fælles arabisk nation, der rummer alle eller flere arabisktalende lande. Men som de nævnte artikler viser, refererer arabisk nationalisme i høj grad til partikulære nationalstatslige politiske interesser og ekspansionsdrømme snarere end til en fælles arabisk idé. På nær en kort periode med panarabisme under den egyptiske præsident Nasser, hvor Syrien og Egypten etablerede en fælles arabisk front, har processen for nationsskabelse været karakteriseret ved splittelse, magt- og territoriekampe. Dét er der sådan set ikke noget mærkeligt i, som Jørgen Bæk Simonsen skriver.

Et tredje tema er selve nationsopbygningen, hvor artiklerne har hovedfokus på statsopbygningen. Igen kan denne ikke adskilles fra de udenrigspolitiske aspekter, hvilket måske falder i naturlig forlængelse af den pointe, som Morten Valbjørn fremfører i artiklen om Jordan. Heri argumenterer han for, at staten hurtigt blev dannet, mens nationsopbygningen stadig ikke er afsluttet. Irak og kurderne er andre eksempler på, at processen for stats- og nationsdannelse langt fra er slut, som Khaled Salih gør opmærksom på i artiklen om kurderne. Kurderne er et godt eksempel på, at statsdannelsesprocesser sjældent er en ligning, der går op. Tværtimod er Mellemøsten et godt eksempel på, hvordan nationsopbygningen har ændret et etnisk broget Mellemøsten. Dietrich Jung giver en interessant beskrivelse af udviklingen i Tyrkiet fra „en multietnisk, liberal borgerlig opposition“ til „en militariseret tyrkisk nationalbevægelse“ i 1920'erne, der lagde grundstenen til den tyrkiske republik. I processen for nationsopbygning har de enkelte stater skullet forholde sig til etniske, religiøse og sproglige forskelligheder. Uden at artiklerne for alvor ekspliciterer dette faktum, fremgår det dog, at de enkelte lande har forskellige problemer og forskellige løsninger. I Tyrkiet var strategien bl.a. forflyttelsen af grækere og tyrkifisering af etniske mindretal, i Syrien en statslig inklusion af flere etniske og religiøse grupper. I Jordan har man haft forskellige strategier i forhold til indlemmelsen af palæstinensere, hvor Jordan en overgang definerede sig som palæstinenserens hjemland tæt knyttet til egne ekspansionsdrømme. I Libanon har resultatet været den konfessionelt definerede magtfordeling.

I modsætning til, hvad titlen på temanummeret lover, fylder religion meget lidt i de fleste artikler. Jakob Skovgaard-Petersen skriver dog om religionens rolle i det egyptiske uddannelsessystem. Han peger på, hvordan skolen bliver „et opdragende redskab, der former massen af børn til borgere, særligt ved hjælp af religion“. Islam er på denne måde et redskab i såvel moderniseringsprocesser som nationsopbygning, og artiklen er derfor et eksempel på, hvordan statskonstruktionen følges af en nationsopbygning, hvor kultur, religion og sprog fungerer som identitetsskabende redskaber. Også Søren Hove skriver

om betydningen af islam og religionens rolle, men i en anden variant. I Saudi-Arabien legitimeres staten ikke blot med islam, men har også med tiden skabt sig et monopol på fortolkningen af wahhabismen som den særlige retning, der følges i Saudi-Arabien, en udvikling, der ifølge Søren Hove skal ses som baggrunden for den islamiske opposition i Saudi-Arabien, herunder Osama Bin Laden.

Artiklerne varierer i formidlingsevne, og enkelte kunne have haft glæde af et skarpere redaktionelt øje og en ekstra korrekturlæsning. Men generelt får man et grundigt og spændende indblik i udvalgte mellemøstlige landes udvikling til selvstændige stater. Samtidig får man en klar fornemmelse af, hvorfor reduktionistiske forklaringer, som fx at islam er årsagen til den manglende demokratiske udvikling, er meget langt fra virkeligheden. Lars Erslev Andersen rejser denne diskussion med et teoretisk udgangspunkt og argumenterer for, hvad artiklerne afspejler, at man netop må kombinere analytisk universalisme med historisk partikularisme. Der er så sandelig generelt tale om svage stater uden betydelig legitimitet i befolkningerne. At dette skyldes et komplekst samspil mellem økonomiske, regional-politiske og geopolitiske årsager samt den postkoloniale historie, får artiklerne tydeligt belyst, ikke mindst i kraft af deres gensidige supplerende og deres detaljerede viden og overbevisende argumentation.

Lise Paulsen Galal
Adjunkt
Kultur- og Sprogødestudier
Roskilde Universitetscenter

Lars Andersen, Poul Duedal & Louise N. Kallestrup (red.): *De måske udstødte. Historiens marginale eksistenser*. Ålborg: Aalborg Universitetsforlag 2005. 300 sider. Illus. ISBN 87-7307-737-2 (hb). Pris: 350 kr.

Det er en god idé at lave en antologi om afvigere og de processer, der producerer noget og nogen som afvigende i forhold til den normalitet, der er gældende på givet tidspunkt og sted. Det afvigende anskueliggør, hvori det normale består, og hvad det er, der gør de normale fællesskab ensartet. Et bredt udbud af eksempler på fortællinger om afvigelser hjælper os til at se, at bestemmelserne af det afvigende og det normale aldrig er de samme fra sted til sted; de ændrer sig afhængigt af de kontekster, de udfolder sig i. Derfor kunne *De måske udstødte* fra Aalborg Universitetsforlag ved første øjekast synes *gefundenes Fressen* for læsere med interesse for inklusion-eksklusions-problematikker. Det er en antologi, hvis erklærede formål er at give „et overordnet historisk perspektiv over inklusion og eksklusion i tid og sted“ (s. 7).

Bogen er lækkert og flot udstyret, trykt på glittet papir, solidt indbundet, rigt illustreret med glimrende billeder, nogle af dem i farver, og en spændende forside, hvor Storm P.s „Indenfor og Udenfor“ fra 1935 er baggrund for overskriftsteksterne. De tre redaktører er historikere og ph.d.-studerende ved Aalborg Universitet. De bidrager hver med en artikel. Bogens øvrige forfattere er hentet rundt om i det danske historikermiljø. Bogen omfatter ti kapitler samt en introduktion og en afslutning. De ti kapitler er delt symmetrisk i to halvdele med fem i hver. Den ene samles under overskriften „Religiøse modbilleder“, den anden under „Verdslige modbilleder“. Samlebetegnelserne refererer ikke til indholdet i